

¹⁴ Дозорцев В. А. Право на фильмы как сложное многослойное произведение / Виктор Абрамович Дозорцев // Вестник Высшего Арбитражного Суда Российской Федерации. – 2000. – № 3. – С. 67.

¹⁵ Остапчук М. Я. Особливості суб'єктного складу права інтелектуальної власності на аудіовізуальний твір (на основі порівняльного аналізу норм законодавства України, зарубіжних країни та міжнародних договорів / Марина Ярославівна Остапчук // Часопис Київського університету права. – 2012. – № 2. – С. 265.

¹⁶ «Рекомендация об охране и сохранении движущихся изображений»: ЮНЕСКО; Рекомендації, Міжнародний документ від 27 жовтня 1980 р. : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_270

Резюме

Шишка Р. Б. Право на аудіовізуальний твір.

У статті йдеться про особливість аудіовізуального твору як об'єкта авторського права. Автор вважає, що в основі виникнення прав на аудіовізуальний твір є договір, яким визначено місце та обсяг прав кожного із його творців, порядок отримання винагороди: а) за участь у створенні такого твору; б) за його комерційне використання як паушальні платежі. Тут діють не абсолютні права, а права із договору: цивільного чи трудового чи того та іншого.

Ключові слова: авторське право, аудіовізуальний твір, твір, майнові права.

Резюме

Шишка Р. Б. Право на аудиовизуальное произведение.

В статье идет речь об особенностях аудиовизуального произведения как объекта авторского права. Автор считает, что в основе возникновения прав на аудиовизуальное произведение лежит договор, которым определено место и объем прав каждого из его творцов, порядок получения вознаграждения: а) за участие в создании такого произведения; б) за его коммерческое использование как паушальных платежей. Здесь действуют не абсолютные права, а права из договора: гражданского или трудового или того и другого.

Ключевые слова: авторское право, аудиовизуальное произведение, произведение, имущественные права.

Summary

Shyshka R. The right to an audiovisual work.

The article deals with the peculiarity of audiovisual work as an object of copyright. The author supposes that the basis of arising of the rights to the audiovisual work is a contract which determines the place and scope of rights of its each creator, the order of benefit acquiring: а) for participating in creation of such work; б) for its commercial use as lump-sum payments. Not absolute rights operate here but the rights from a contract: civil or labor or both.

Key words: copyright, audiovisual work, work, property rights.

УДК 347.77

У. Б. АНДРУСІВ

Уляна Богданівна Андрусів, кандидат юридичних наук, доцент, доцент Львівського державного університету внутрішніх справ

КЛЮЧОВІ ПИТАННЯ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ІНФОРМАЦІЙНОГО КОНТЕНТУ ОРГАНІЗАЦІЙ МОВЛЕННЯ

Правова охорона інтересів учасників суспільних відносин неможлива без чіткого уявлення про об'єкт таких відносин. У теорії права об'єктом прийнято вважати матеріальні й нематеріальні блага, з приводу яких виникають правовідносини. Це саме правило торкається і об'єктів права інтелектуальної власності. З огляду на цей постулат, об'єктами права інтелектуальної власності слід вважати ті результати інтелектуальної діяльності, з приводу яких, у визначених законодавством суб'єктів, виникають права.

Одним із багатьох об'єктів права інтелектуальної власності, що визнається законодавством більшості країн світу, є права на програми (передачі) організацій мовлення, які мають певні особливості при їх використанні.

У більшості держав, за винятком держав англосаксонської правової системи, інформаційний контент організацій мовлення належать до об'єктів, що охороняються суміжними правами.

Закон України «Про авторське право і суміжні права» окреслює види об'єктів суміжних прав, серед яких є передачі (програми) організацій мовлення. Аналогічна норма регламентована ЦКУ (ст. 449). Зазначеними нормами охороняються «передачі (програми)» організацій як ефірного, так і кабельного мовлення.

Проголошеною цих законів є те, що вони не містять дефініцій термінів «програма» та «передача» як особливих об'єктів охорони, хоча вони є досить складними і неоднозначними, тому, безумовно, потребують детальної регламентації. Сфера створення та використання цих інформаційних продуктів регулюється спе-

ціальним Законом України «Про телебачення і радіомовлення», який і надає відповідні визначення. Окрім того, привертає увагу нечіткість термінології, що вживається у цих нормативних актах, як у Законі, так і у ЦК зазначено низку позначень одного і того ж об'єкта.

У цивілістичній науці існують різні точки зору стосовно того, що є об'єктом суміжних прав організацій мовлення. Так, Н. Є. Яркіна вважає, що об'єктом охорони мають бути не передачі, а саме програми організацій мовлення, оскільки передачі є частиною програм, а охороною має користуватись безперервне мовлення – програма, що найчастіше і є предметом посягання при крадіжці сигналів¹. Протилежної точки зору дотримується В. Негрескул, зокрема вона пропонує залишити у Законі один термін – «передача»².

Щоб з'ясувати, що ж насправді охороняється правом і є об'єктом суміжних прав мовників, звернімося до закордонного досвіду вирішення цього питання.

У країнах загальною права результати організаційно-технічної діяльності організацій мовлення розглядаються як твори і підпадають під авторсько-правову охорону. Поняття авторського права визначається терміном «copyright». Ця правова конструкція спрямована на охорону володільця авторського права від будь-якого неправомірного відтворення твору. Головною причиною для надання авторсько-правової охорони є економічний вклад у створення об'єкта.

У країнах романо-германської традиції визнається факт існування суміжних прав та проводиться чітке розмежування між передачею як організаційно-технічною діяльністю, щодо якої організації мовлення користуються суміжними правами, і змістом програми, використання якого регулюється іншими правовими нормами.

Аналіз законодавчих актів держав романо-германської та англо-американської правової системи показує, що об'єкти, щодо яких організаціям мовлення надається правова охорона, мають різні найменування. Свідченням цього є наявність відповідних норм у законодавстві цих держав. Так, в Італії (ст. 79 Закону Італії «Про авторське право та суміжні права») організаціїно-технічна діяльність з передачі звуку або зображення і звуку іменується передачею. Натомість французьке законодавство визначає об'єктом охорони програми організацій аудіовізуального мовлення (ст. L. 216-1 Кодексу інтелектуальної власності Франції)⁴.

У деяких країнах об'єктом охорони визначено трансляцію. До прикладу, п. 11. ст. 2 Закону Литовської Республіки «Про авторське право та суміжні права» регламентовано, що об'єктом суміжних прав є радіо і/або телевізійна трансляція організації мовлення⁵. Іспанське законодавство взагалі містить норму про те, що об'єктами правової охорони визнаються як передачі, так і трансляції⁶.

Дозволимо собі з цим не погодитись, оскільки трансляція має на увазі під собою технічний процес поширення інформаційного продукту за допомогою електромагнітних хвиль або провідника, а охороні підлягає сам результат діяльності організації мовлення. Звісно, якщо припустити, що об'єктом охорони є процес, то має місце монополія на здійснення мовної діяльності, що, у свою чергу, суперечить свободі конкуренції і є неприпустимим.

У законодавстві більшості країн пострадянського простору, зокрема Грузії, Молдови, Латвії та ін., правова охорона надається як програмам, так і передачам.

На наше переконання, такий підхід є найоптимальнішим, оскільки він повною мірою відповідає інтересам організації мовлення. Тому нам цілковито імпонує позиція вітчизняного законодавця, викладена в наведених вище нормах: об'єктом посягання може бути як окрема передача, так і програма в цілому.

Варто зазначити, що у юридичній літературі існує думка, що передача є об'єктом авторського права⁷. З цією позицією важко погодитись. На наше переконання, відбувається змішування категорій: готовий інформаційний продукт (йдеться про програми (передачі)), який є об'єктом охорони суміжних прав організацій мовлення, і так званий форматний продукт – власного виробництва або адаптований зарубіжний формат, на основі якого якраз і створюються програми (передачі) організацій мовлення, і який, у свою чергу, охороняється нормами авторського права.

Так, абсурдною була б ситуація, якби права на українську програму «Х Фактор» належали не телеканалу «СТБ», а – телеканалу ITV, так як це шоу створено за форматом «The X Factor» британської компанії, який є об'єктом авторського права, так як наділений притаманними таким результатам інтелектуальної діяльності ознаками: неповторністю, новизною і унікальністю. Однак, суб'єктом охорони суміжних прав є все-таки телеканал «СТБ», який, адаптувавши зарубіжний формат, створив і довів до відома глядача контент.

Окрім того, якщо припустити, що передачі чи програми є об'єктами авторського права – то стираються всі грані між авторськими творами та передачами (програмами) організацій мовлення, як об'єктами суміжних прав. Немає сенсу виокремлювати права організацій мовлення на свої програми (передачі) в самостійну категорію, якщо вони і так вже мають авторські права. Проте з Закону впливає протилежне, а саме: програма (передача) існує як самостійна правова категорія, яка відмежовується від творів, що охороняються авторським правом. Ці об'єкти як геометричні фігури, що розміщені у різних площинах одного простору інтелектуальної власності.

Прагнення організацій мовлення до набуття саме авторських прав пояснюється тим, що цей правовий режим є традиційним, надає більше можливостей для охорони мультимедійного продукту, а тому є більш ефективним, аніж суміжні права.

Окремо слід зупинитися на досліджуваному об'єкті у наступному аспекті.

Під час роботи Постійного комітету з авторського права і суміжних прав ВОІВ висловлювалася точка зору, відповідно до якої пропонувалось визначити сигнал, як об'єкт охорони організацій мовлення. Ця позиція лягла в основу при розробці проекту Договору ВОІВ про охорону прав організацій мовлення. Так, ст. 3 про-

екту Договору, яка окреслює сферу його застосування, передбачає, що охорона, яка надається за цим Договором, поширюється на сигнали, які передаються в ефір, а не на об'єкти, носіями яких є сигнали, що передаються в ефір⁸. Вказані положення свідчать про відмежування носія та змісту: охорона, що надається сигналу, який несе програму, повністю відокремлена від охорони змісту, який переноситься цими сигналами.

Вважаємо, що цей підхід був запропонований представниками країн з англосаксонською системою права, у яких не розмежовуються авторське право і суміжні права.

Зауважимо, що проект Договору про охорону прав організацій мовлення не містить дефініції терміна «сигнал». Чинне законодавство України теж не оперує цим терміном, за винятком положень, які торкаються супутникового мовлення (ст. 41 Закону України «Про авторське право і суміжні права»). У літературі «сигнал» визначають як електромагнітну хвилю, характеристики якої можуть змінюватися для передачі теле- або радіо-програм⁹ або як матеріальний носій інформації¹⁰, проте, як зазначалось вище, об'єктом охорони права інтелектуальної власності є сама інформація, а не матеріальний носій, за допомогою якого вона передається.

Це те ж саме, якби об'єктом правової охорони визнали стрічку, на якій записано кінофільм і кожен міг би записувати його в кінотеатрі для подальшого розповсюдження, не порушуючи при цьому прав творця, проте об'єктом правової охорони є сам твір, а не матеріальний носій, на якому він зафіксований, саме тому мовник може захистити свої майнові та немайнові права.

Окрім того, даний підхід також унеможлиблює забезпечення цілісності твору. Будь-яка особа може записати програму на електронний носій і потім, вилучивши окремі елементи – репрезентувати як власний інформаційний продукт. І це не буде вважатися порушенням, бо не відбулось посягання на сам сигнал, який передавав цю програму.

З огляду на зазначене, на наше глибоке переконання, підхід на основі охорони сигналів є не зовсім вдалим: надто технічним та не враховує творчого внеску організацій мовлення. Тому саме програма (передача), як результат вираження творчої та технічної праці безлічі людей, має становити об'єкт охорони, а сигнал є лише технічним засобом доведення її публіці.

Вважаємо також необхідним внести ясність у визначення об'єктів суміжних прав організацій мовлення. На міжнародному рівні дефініція терміна «програма» вперше була визначена у Брюссельській конвенції. При цьому варто зауважити, що Конвенція про супутники не охороняє програму, яка транслюється, оскільки об'єктом охорони є самі по собі сигнали, які передає організація мовлення.

У Римській конвенції відсутнє визначення «передачі організації мовлення», а в наявності є лише визначення поняття «передача в ефір». При чому у вказаному міжнародному акті наведено визначення не самого об'єкта охорони, а фізичного процесу, у результаті якого він стає відомим публіці.

Як зазначалось вище, український законодавець регламентував понятійний апарат у Законі України «Про телебачення і радіомовлення». Так, ст. 1 чітко визначено дефініції «програми» і «передачі». У цьому сенсі передача – це змістовно завершена частина програми (телерадіопрограми), яка має відповідну назву, обсяг трансляції, авторський знак, може бути використана незалежно від інших частин програми і розглядається як цілісний інформаційний продукт.

При визначенні поняття «передача» слід відштовхуватись від дефініції, яка закріплена у законодавстві, однак з урахуванням певних поправок. Зокрема, з метою уникнення неоднозначного тлумачення і безпідставного віднесення окремими фахівцями «передачі» до об'єкта авторського права, необхідно вилучити з поняття положення, які торкаються назви і авторського знаку, оскільки останній не може бути обов'язковим критерієм належності продукту до категорії передачі. З огляду на те, що характерною ознакою передачі, окрім тих, які впливають з визначення, є безпосередня залежність від концепції програми в організаційному та тематичному відношенні, вбачаємо доцільним відобразити це у диспозиції відповідної норми, виклавши її у наступній редакції: передача – змістовно завершена, в організаційному та тематичному відношенні, частина програми, яка має відповідний обсяг трансляції, може бути використана окремо від інших частин програми і розглядається як цілісний інформаційний продукт.

Зауважимо, що під терміном «програма» відповідно до ст. 1 Закону України «Про телебачення і радіомовлення» слід розуміти поєднану єдиною творчою концепцією сукупність передач (телерадіопередач), яка має постійну назву і транслюється телерадіоорганізацією за певною сіткою мовлення.

Сумнівною видається позиція фахівців, які характеризують програму через виконання¹¹. Виконання – це представлення твору публіці наживо або за допомогою технічних засобів. Відмінність програми від виконання полягає, передусім, у способах подання творчих результатів широкому загалу. Виконання – це більшою мірою представлення глядачеві (слухачеві) творів за допомогою дії: співу, танцю тощо. При чому сфера виконання, як слушно зауважують науковці, є невичерпною¹². Натомість результати діяльності організацій мовлення доводяться до загального відома виключно шляхом трансляції чи ретрансляції.

На наше глибоке переконання, дефініція, наведена у законодавчому акті, є досить вдалою, оскільки повною мірою відображає характер розглядуваного об'єктивованого результату діяльності мовників у традиційному телебаченні.

Однак, з розвитком цифрових технологій збільшився обсяг послуг, доступних завдяки аудіовізуальним медіа. Найважливішою характеристикою аудіовізуальної медіа-послуги вважається її надання під редакційним контролем провайдера послуг. Під таким контролем розуміється здійснення ефективного керівництва як за відбором програм, так і їх організацією у формі хронологічної сітки мовлення (у разі телепередач) або у формі каталогу (у разі нелінійних аудіовізуальних медіа-послуг).

З огляду на те, що вітчизняне законодавство базується на традиційному телебаченні «за розкладом», вбачаємо доцільним закріпити ефективну охорону нелінійних аудіовізуальних медіа-послуг, шляхом надання організаціям мовлення права встановлювати каталог програм, форма і зміст якого співвідносяться із формою і змістом телевізійного мовлення.

Таким чином, програмою слід визнавати поєднану єдиною творчою концепцією сукупність передач, яка має постійну назву і транслюється організацією мовлення за хронологічною сіткою мовлення або каталогом, який визначається організацією мовлення або провайдером програмної послуги.

У літературі виокремлюють кілька етапів життєвого циклу об'єктів права інтелектуальної власності: створення, набуття на нього прав, використання, захист прав, перехід прав на об'єкт у суспільне надбання (утилізація).

Зосередимо увагу на першому етапі – створення програми (передачі), адже саме з цього моменту досліджуваній об'єкт інтелектуальної власності розпочинає своє існування, тобто стає охороноздатним.

Сучасні програми (передачі) є результатом організаційних та технічних зусиль організацій мовлення, спрямованих на створення інформаційних продуктів, адресованих споживачам. Як правило, передачі є продуктом діяльності самих організацій мовлення за допомогою творчого внеску їх найманих працівників, шляхом виконання, поставлених перед ними службових завдань. У цьому випадку йдеться про створення так званого «власного продукту організації мовлення».

При створенні програми не суттєво, які суб'єкти беруть участь у цьому процесі, тому що єдиним творцем (виробником) слід вважати організацію мовлення, якій і належить виключне право використовувати власний інформаційний продукт. Працівники, у свою чергу, зберігають за собою право на отримання винагороди.

Програми також можуть створюватися самостійними суб'єктами цивільного права, одержавши при цьому замовлення від організації мовлення, або в ініціативному порядку іншими особами і передаватися мовникам для використання на договірній основі. Мова йде про незалежних продюсерів, так званих студій-виробників. До прикладу, суб'єкт інформаційної діяльності – ТзОВ «Савік Шустер», видом діяльності якого є студія-виробник, займається виготовленням політичних програм і суспільних проектів.

Використання таких програм має відповідати способу і порядку, визначеному у договорі на створення програм, і супроводжуватися відповідною винагородою. Такий договір укладається між незалежним продюсером (який виступає виробником) та організацією мовлення.

Принагідно відзначимо, що для надання охорони організації мовлення не зобов'язані доводити, що програма була створена за їх замовленням. Відповідно до міжнародних норм охорона надається у зв'язку з тим фактом, що суб'єкт інформаційної діяльності здійснює оприлюднення програми.

Варто звернути увагу на ту обставину, що сьогодні індустрія українського телебачення характеризується виробництвом інформаційного продукту на основі так званого міжнародного формату. Так, у перші десять років ХХІ ст. в ефірі українських каналів виходили найрізноманітніші власні та придбані форматні шоу – від obstacle («Гри патріотів» на Інтері) до makeover («Голос країни» на 1+1). Важливою при цьому є необхідність розмежування об'єктів охорони авторського права (яким якраз і є формат) і суміжних прав (програми (передачі), які створені на основі цих форматів).

Окрім того, трапляються випадки, коли організація мовлення лише придбаває право ретрансляції програми, наприклад блоку новин, оприлюдненого іншим суб'єктом. У цьому випадку передача в ефір або по кабелю цього блоку новин не створює ніяких суміжних прав у цієї організації мовлення.

Зауважимо, що у процесі створення передачі організації мовлення можуть використовувати самостійні об'єкти авторського права і суміжних прав. При цьому визначальне значення має те, що усі авторські твори, виконання і фонограми, будучи включеними у зміст програми (передачі), залишаються самостійними об'єктами правової охорони.

Особливість охорони цих об'єктів полягає в тому, що на них не поширюються суміжні права організацій мовлення, які, у свою чергу, наділені виключним правом на використання створеної програми (передачі) в цілому, а не на самостійні об'єкти, які формально є її частинами.

При неправомірному використанні розглядуваних результатів творчої діяльності надзвичайно важливим є з'ясування їх правової природи, зокрема: чи мало місце посягання на права організацій мовлення щодо їх програми, чи на самостійні об'єкти авторського права та суміжних прав. До прикладу, при незаконному використанні сценарію програми порушуються лише авторські права. У випадку, коли оприлюднена програма, до складу якої були включені об'єкти авторського права, була використана іншою організацією без відповідного дозволу, має місце порушення як авторських, так і суміжних прав.

Організації мовлення можуть оприлюднювати програми, зміст яких включає лише творчі твори, права на які набуваються на підставі договорів. У цих випадках особливий предмет правової охорони, за винятком самого твору, відсутній і тому ніяких особливих суміжних прав в організації мовлення не виникає. Однак бувають випадки, коли творчий твір, що передається в ефір, супроводжується додатковими коментарями або сюжетами (до прикладу, трансляція футбольного матчу). У цій ситуації в організації мовлення можуть виникнути суміжні права на саму програму, створену з використанням творчого твору, як однієї з її частин.

З огляду на наведене вище, можна дійти висновку, що права організацій мовлення при трансляції передач (програм), заснованих на використанні програм чи передач інших організацій, сценаріїв, сюжетів, пісень та інших матеріалів авторів, виконавців та виробників фонограм, є залежними. Самостійний характер суміжних прав виявляється лише у тому випадку, коли транслюється неохоронюваний законом твір.

Виступаючи в ролі користувачів самостійних об'єктів, організації мовлення стикаються з необхідністю обмежувати свою діяльність певними рамками, так як особливість охоронного режиму суміжних прав цих суб'єктів полягає у тому, що він не може зачіпати і жодним чином впливати на охорону об'єктів авторського права чи суміжних прав, включених у програмний матеріал.

Цей принцип відображений у ч. 2 ст. 36 Закону України «Про авторське право і суміжні права»: організації мовлення повинні дотримуватись прав суб'єктів авторського права, виконавців, виробників фонограм (відеограм). Зауважимо, що ідентичні положення відображені і у преамбулі консолідованого тексту проекту Договору ВОІВ про охорону прав організацій мовлення.

Засвідченням факту правомірності включення організацією мовлення обумовлених об'єктів у програму (передачу) є отримання дозволу від уповноважених осіб, оформленого у встановленому законом порядку. Однак трапляються випадки використання таких результатів творчої діяльності без укладення авторсько-правового договору, у результаті чого бенефіціари позбавлені можливості отримати адекватну авторську винагороду.

Привертає увагу й те, що інститут суміжних прав не поділяє об'єкти на службові і не службові, хоча на практиці такі об'єкти існують. Мова йде про програми, які, як правило, створюються самими мовниками за допомогою діяльності їхніх працівників. З цього приводу виникає запитання: чи поширюються на програми (передачі) організацій мовлення правила про службові твори?

Програма (передача) – це, безперечно, твір великого колективу людей, творчістю яких створено інформаційний продукт. Договори на створення програм є комплексом взаємопогоджених договорів, укладених з авторами програм і з іншими особами, які вносять творчі вклади у їх створення. При цьому укладаються окремі договори з режисером, оператором, сценаристом.

Основна мета усіх цих договорів полягає не лише в тому, щоб створити програму, а й у тому, щоб зосередити права на використання цієї програми у руках однієї особи – творця програми, яким зазвичай виступає організація мовлення.

Окрім того, як зазначалось вище, на усі твори, які створені зазначеними особами, не поширюються суміжні права організацій мовлення, оскільки увійшовши до складу програми, вони продовжують залишатися самостійними об'єктами правової охорони. Тому немає сенсу поширювати на програми (передачі) правила про службові твори.

Вважаємо необхідним зосередити увагу на питанні виникнення суб'єктивних прав на програми (передачі) організацій мовлення, тобто з якого моменту вони охороняються законом як об'єкти суміжних прав.

Зауважимо, що правова охорона об'єктів інтелектуальної власності починає свій перебіг з моменту настання юридичного факту, визначеного в законі. Що стосується об'єкта суміжних прав організації мовлення, то такий факт визначений Законом України «Про авторське право і суміжні права» та ЦКУ.

Зокрема, ч. 3 ст. 451 ЦКУ проголошує, що право інтелектуальної власності на передачу (програму) організації мовлення виникає з моменту її першого здійснення. У контексті ст. 455 вказаного нормативного акта під «здійсненням» слід розуміти «трансляцію та ретрансляцію».

Нагомість у ст. 44 Закону України «Про авторське право і суміжні права» законодавець закріпив положення, у відповідності до якого початок правової охорони програм організацій мовлення обчислюється від дати першого публічного сповіщення передачі.

Як ми можемо простежити, законодавець пішов шляхом визнання програми (передачі) об'єктом охорони лише з моменту її доведення до широкого загалу. Ця правова конструкція нам видається не зовсім вдалою. На наше глибоке переконання, для забезпечення повноцінного захисту прав організацій мовлення необхідно надати охорону не лише трансльованій програмі, але також і програмі, яка записана, але ще не передана в ефір.

Зауважимо, що такої ж позиції дотримується ВОІВ. Так, ст. 13 згаданого проекту Договору ВОІВ містить положення, згідно з якими організації мовлення наділені адекватною та ефективною правовою охороною щодо своїх «сигналів, що передують мовленню» або «домовленневих сигналів»¹³. Причому під останніми слід розуміти сигнали, які не призначені для безпосереднього прийому публікою. Такі сигнали використовуються організаціями мовлення для передачі програмного матеріалу зі студії або, наприклад, з місця події до місця, де розташований передавач, а також для передачі в ефір після затримки або певного редагування такого матеріалу.

Безумовно, незважаючи на те, що до моменту трансляції результат діяльності організації мовлення ще не може виконати своє основне призначення, очевидно є необхідність визнання програми (передачі) об'єктом правової охорони ще до виходу її у світ, тобто з моменту створення.

Ця позиція є обґрунтованою, оскільки ймовірні випадки, коли створена, але ще не оприлюднена передача може стати об'єктом неправомірного посягання. Проте, як впливає з положень чинного законодавства, такі дії не можна вважати незаконними, оскільки суміжне право на таку програму (передачу) ще не виникло. З огляду на зазначене, програмами (передачами) повинні вважатися будь-які звуки і/або зображення, незалежно від того, передані вони в ефір або лише підготовлені для трансляції.

Варто звернути увагу на той факт, що згідно зі ст. 449 ЦК об'єкти суміжних прав отримують правову охорону незалежно від їх призначення, змісту, способу чи форми вираження. Юридично нівелюючи змістовні характеристики програми (передачі), законодавець все ж таки висуває до них формальні вимоги, які окреслюють сферу дії актів цивільного законодавства у просторі і за колом осіб. Так, під охорону підпадають ті передачі організацій мовлення, що мають місцезнаходження на території України і здійснюють передачі

за допомогою передавачів, розташованих на території України, а також ті програми (передачі), які охороняються відповідно до міжнародних договорів України.

Останній критерій дозволяє надавати в Україні охорону тим об'єктам, які були оприлюднені на території іншої держави, права на які належать іноземним суб'єктам і виникли на підставі законодавства іноземної держави. Проте умовою поширення національного законодавства на відносини з таким об'єктом є участь України та країни місцезнаходження організації мовлення у міжнародному договорі, що покладає на держави-учасниці обов'язок надавати взаємну охорону.

Дослідивши правову природу інформаційного контенту організацій мовлення, ми пересвідчилися, що існує безліч поки що невизначених питань, які слід вирішувати через удосконалення нормативної бази та подальші наукові дослідження.

¹ Яркіна Н. Є. Суміжні права в авторському праві : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» / Н. Є. Яркіна. – Х., 2000. – 10 с. – 20 с.

² Негрескул В. Загальні питання авторського права і суміжних прав / Вікторія Негрескул // Інтелектуальна власність. – 2003. – № 2. – 17 с. – С. 15–20.

³ Protection of copyright and neighboring rights: Italy Law № 633 of April 22, 1941 (as last amended by Legislative Decree № 95 of February 2, 2001) [Electronic resource]. – Mode of access : http://www.wipo.int/wipolex/en/text.jsp?file_id=128286

⁴ Intellectual property code of France: France Law № 92-597 of July 1, 1992 (as last amended by Laws № 94-361 of May 10, 1994, and 95-4 of January 3, 1995) [Electronic resource]. – Mode of access : http://www.copyright.ru/ru/library/inside/83/?doc_id=480/

⁵ Об авторских правах и смежных правах : Закон Литовской Республики от 18 мая 1999 г. № VIII-1185 (в редакции от 05 марта 2003 г. № IX-1355) [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.medialaw.ru/exussrlaw/l/lt/broadcast.htm>

⁶ Intellectual Property: Spain Law // Intellectual Property Laws and Treaties. – 1999. – № 9. – Text 1-01.

⁷ Стройко І. А. Вплив новітніх технологій на розвиток системи охорони прав організацій мовлення в Україні і світі / І. А. Стройко // Часопис Київського університету права. – 2008. – № 3. – 249 с. – С. 245–250.

⁸ Draft treaty on the protection of broadcasting organizations. Proposal presented by the Delegations of South Africa and Mexico [Electronic resource] / Standing Committee on Copyright and Related Rights. – 22th Session. Geneva, November 21 to 25, 28, 29 and December 2, 2011. – Mode of access : http://www.wipo.int/edocs/mdocs/copyright/en/scrr_23/scrr_23_6.pdf

⁹ Артищев А. К. К вопросу о правовом разделении видов деятельности по распространению массовой информации в форме теле- и радиопрограмм и деятельности по связи в области телерадиовещания: основные понятия [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://law.edu.ru/doc/document.asp?docID=1232551>

¹⁰ Сучасний тлумачний словник української мови : 100 000 слів / [за заг. ред. В. В. Дубічинського]. – Х. : ВД «Школа», 2009. – 796 с. – 1008 с.

¹¹ Правова охорона винаходів і корисних моделей в Україні: проблеми теорії та практики : монографія / [за заг. ред. Ю. Л. Бошицького, Я. Г. Вороніна]. – К. : Вид-во Європейського ун-ту, 2010. – 253 с. – 342 с.

¹² Вахонєва Т. Виконачці як суб'єкти права інтелектуальної власності / Тетяна Вахонєва // Юридична Україна. – 2012. – № 2. – 49 с. – С. 48–53.

¹³ Draft treaty on the protection of broadcasting organizations. Proposal presented by the Delegations of South Africa and Mexico [Electronic resource] / Standing Committee on Copyright and Related Rights. – 22th Session. Geneva, November 21 to 25, 28, 29 and December 2, 2011. – Mode of access : http://www.wipo.int/edocs/mdocs/copyright/en/scrr_23/scrr_23_6.pdf

Резюме

Андрусів У. Б. Ключові питання цивільно-правової охорони інформаційного контенту організацій мовлення.

Стаття присвячена дослідженню особливостей правової охорони інформаційного контенту організацій мовлення, зокрема програм та передач, що є особливо актуальним в умовах розвитку інноваційних телекомунікаційних технологій. При цьому аналізуються як положення законодавства України в цій сфері, так і законодавче поле іноземних держав, а також перспективне законодавство ВОІВ. На підставі проведеного аналізу, зроблені висновки, які сприятимуть заповненню існуючих прогалин та подоланню колізій і неточностей.

Ключові слова: програма організації мовлення, передача організації мовлення, аудіовізуальна медіа-послуга, сигнал мовлення, об'єкт правової охорони.

Резюме

Андрусів У. Б. Ключевые вопросы гражданско-правовой охраны информационного контента организаций вещания.

Статья посвящена исследованию особенностей правовой охраны информационного контента организаций вещания, а именно программ и передач, что особенно актуально в условиях развития инновационных телекоммуникационных технологий. При этом анализируются как положения законодательства Украины в этой сфере, так и законодательное поле иностранных государств, а также перспективное законодательство ВОИС. На основании проведенного анализа, сделаны выводы, которые будут способствовать заполнению существующих пробелов и устранению коллизий и неточностей.

Ключевые слова: программа организации вещания, передача организации вещания, аудиовизуальная медиа-услуга, сигнал вещания, объект правовой охраны.

Summary

Andrusiv U. Key issues of civil law protection of the information content of the broadcasting organizations.

The article is devoted to the study of the information content of broadcasting organizations legal protection, in particular of programs and broadcast, that is especially actual in the conditions of development of innovative telecommunication technologies. Provisions

of the valid Ukrainian legislation in this sphere along with foreign states', and future legislation of WIPO were analyzed. According to the results of the analysis it is concluded that will assist filling up of existent lacunas in law and overcoming of collisions and inaccuracies.

Key words: program of broadcasting organization, broadcast of broadcasting organization, audiovisual media service, broadcasting signal, object of legal protection.

УДК 347.77

Я. В. КРАВЦІВ

Ярослав Васильович Кравців, аспірант Київського університету права НАН України

ОХОРОНА ПРОДУКТІВ ХАРЧУВАННЯ ЯК ОБ'ЄКТІВ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Серед об'єктів, які подаються до отримання охоронних документів, їх частина, по суті, є продуктами харчування чи способами їх приготування. При тому ряд із них водночас патентується і як винаходи, і як промислові зразки, а якщо це готовий продукт, наприклад страва, то і як промисловий зразок¹. Якщо б патентування вчинялось за кошт приватних осіб, то це б було виправдано, а коли воно здійснюється за кошти державного ВНЗ та без відомостей про комерціалізацію прав на такий охоронний об'єкт, а потім прав із документа, то справа зовсім інша. Йдеться про так звану патентоманію, переможні звіти від виконаних наукових робіт. Тільки ось економічні результати від таких розробок і патентів на них бажають кращого.

При тому не обходиться без зловживань і патентуються: 1) страви, які в принципі відомі вже давно і ніхто не наважувався їх піддавати охороні, наприклад овочевий салат «Луганський» як спосіб його приготування та подання овочевого салату² чи їстівна пакувальна плівка, а по суті, – спосіб виробництва плівкового пакувального матеріалу на основі природних складових; 2) один і той же об'єкт патентується і як винахід, і як промислова модель, інколи і як зовнішній вигляд – промисловий зразок; 3) ігнорується ознака промислового використання та збереження монополії, наприклад при домашньому використанні і подання гостю монополісту запатентованої ним страви; 4) патентування об'єктів, які створені в державних установах та закладах, за державний кошт внаслідок чого ніби патентів багато і звітують про досягнення, а впроваджені і прибутку від їх комерціалізації зовсім мало.

Іншими словами, йдеться про зловживання, коли за рахунок зміни рецептури та її складових можна множити безкінечну кількість їстівного продукту: салат із натуральної олією (соняшниковою, кукурудзяною, соєвою, пальмовою, оливковою тощо) рафінованою, сумішами, замінювати різні сорти огірків, помідорів, зеленої цибулі і так далі (власне, те, що робиться в домашніх умовах чи навіть у закладах харчування, коли відсутній саме необхідний інгредієнт). Відповідно, виникає слушне запитання: чи потрібно патентувати технології та рецепти харчових продуктів (напої). А якщо так, то навіщо?

Визначально ми не проти самої ідеї патентування об'єктів патентного права, проте чи варто зловживати цим? Зокрема, якщо запитується патент на продукт харчування як винахід чи спосіб його приготування (технологію), то слід звертати увагу на те, яким чином він може бути використаний. У іншому випадку патентів багато, а зростання інноваційності економіки під запитанням.

На превеликий жаль, значних розробок фахівців у сфері інтелектуальної власності щодо охороноспроможності продуктів харчування як речовин та рецептур їх приготування ми не виявили чи, може, не наполегливо їх шукали.

Мета статті – звернути увагу на охороноздатність продуктів харчування і технологій у харчовій промисловості з позицій засад розумності, добросовісності й справедливості, економії часу та засобів патентування.

Об'єктом є правовідносини, які виникають при патентуванні продуктів харчування та самі продукти харчування і технології їх приготування як охороноспроможні, а предметом – чинне законодавство, практика його застосування.

Визначально патентування об'єктів інтелектуальної власності: 1) добровільне і передбачає мету отримання патентовласником на період дії патенту виключних монопольних майнових прав з нього, насамперед на використання або надання іншим суб'єктам прав на використання запатентованого об'єкту; 2) як показник ефективності діяльності наукової установи чи її підрозділу, що інколи перетворюється на патентоманію і змагання, у кого більше патентів, скільки подано заявок на їх отримання, не переймаючись надалі тим, як ці права будуть комерціалізовані. Якщо цього не передбачається, то виникає слушне запитання: навіщо отримано патент, витрачено кошти на сплату збору та потім підтримання патенту у силі, якщо згідно з чинним законодавством охорона об'єкта патентування може бути в режимі «ноу-хау» чи, як передбачено в ЦК України, – комерційної таємниці.

В останні роки є стійка тенденція збільшення кількості заявок на видачу патентів на об'єкти промислової власності у сфері харчової промисловості. Це пояснюється як суб'єктивними причинами, зокрема показ-